

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

תוכן

- א. בעישורייתא וחומשייתא ... דלמא מיגזל גזליה ואבלע ליה בחשבון.....1
- ב. הגזול את חבירו והבליע לו בחשבון יצא.....2
- ג. מאן דיהיב זוזי לגינאה אקרי וקא אזלי עשרה קרי בני זרתא ואמר ליה יהבינא לך בני גרמידא איתנהו שרי ליתנהו אסור.....3
- ד. מצאו חבירו ואמר לו מה שעזי חולבות מכור לך ... מותר אבל אם אמר לו מה שעזי חולבות כך וכך מכור לך ... אסור.....4
- ה. שרי ליה לאיניש למימר ליה לחבריה הילך ארבעה זוזי אחביתא דחמרא אי תקפה ברשותך אי יקרא אי זילא ברשותי.....4
- ו. האי קרוב לשכר ורחוק להפסד ... כיון דמקבל עליה זולא קרוב לזה ולזה הוא.....5
- ז. המלוה את חבירו לא ידור בחצרו חנם ולא ישכור ממנו בפחות מפני שהוא רבית.....6
- ח. הדר בחצר חבירו שלא מדעתו אינו צריך להעלות לו שכר.....7
- ט. הלוחה ודר בחצירו צריך להעלות לו שכר.....11
- י. התוקף עבדו של חבירו ועשה בו מלאכה פטור.....11

דף סד.

א. בעישורייתא וחומשייתא ... דלמא מיגזל גזליה ואבלע ליה בחשבון

כבר התבאר לעיל דף סג: שהמקבל מעות מחבירו¹, בין במכר, בין בהלוואה ובין בפרעון חוב², ומצא בהם יותר ממה שהיה צריך לקבל, חייב להחזיר לו, ודוקא כשהיתרון הוא בכדי שהדעת טועה, והיינו שיתכן שטעה הנותן

¹ שו"ע ונו"כ חו"מ רלב ב

² ולמרות שהוי רבית מאוחרת שהרי מחזירו בעת הפרעון עיין ברית יהודה פרק הערה ל שהביא שהחוו"ד כתב שכיון שכבר בא לידו אינו חייב להחזיר והפרישה כתב שכיון שלא פירש כלל שנותן לו תוספת מותר לקחת ורבית מאוחרת הינו שמפרש שנותן לו יותר ועיי"ש עוד.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

כשמנה המעות, כגון שדרכם למנות חמש חמש ומצא יתרון חמש³, אבל ביתרון בכדי שאין הדעת טועה, אינו חייב להחזיר, שאפשר שרצה הנותן לתת לו מתנה והבליע לו, או שמא גזל ממנו ומתבייש להחזיר לו בגלוי⁴, ומ"מ אם בא הנותן ואומר שטעה, יש אומרים⁵ שחייב להחזיר לו בכל אופן⁶.

ב. הגוזל את חברו והבליע לו בחשבון יצא

כבר התבאר במסכת ב"ק דף ק"ח: שאם גנב מחבירו⁷ מעות והבליעם לו בחשבון, ונתנם לתוך ארנק של חברו שיש בו כבר מעות שלו יצא, מכיון שאדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה, וכיון שיש בו מעות כבר מסתמא משמש בו כבר וידע כמה היו בו, ועתה כשימשמש שוב יודע לו שיש לו מותר בכיסו, ויצא הגנב ידי השבה.

אבל אם זרקם הגנב לארנק של חברו שאין בו כלום לא יצא, שמכיון שאין בכיס זה מעות אינו עשוי למשמש בו וחייב הגנב באחריות הגניבה או הגזילה עד שיודיענו שהחזיר כך וכך לכיס פלוני.

³ כול כיוצא בזה, כמבואר בשו"ע שם כמה פרטים, וכתב הרמ"א שאם דרך למנות אחת אחת או שנים שנים וכיוצא בזה מיקרי כדי שהדעת טועה לפי המנהג שרגילים למנות, וציין למ"מ, ולכאורה אין כאן חידוש, ובבאה"ג כתב שכן כתבו התוס', אבל בתוס' לא הזכירו רק אחת אחת, ובערוה"ש כתב שבזמננו שמונים אחת אחת או שנים שנים הוא תמיד בכדי שהדעת טועה, וצ"ע. עוד כתב בערוה"ש סעיף ג שאף אצלנו אם המעות הוא הרבה שלא בערך, כגון שהיה צריך ליתן לו כ' מטבעות ונתן לו נ' הוי בכדי שאין הדעת טועה, אמנם בשטרות כסף שיש בערך גדול ובערך קטן ונתן לו בערך גדול, וכיוצא בזה, הוי תמיד בכדי שהדעת טועה, שמעויות כאלו מצויות הרבה. ונראה שהכל לפי מה שהוא. ובמקומות שצבע וגודל השטרות שונה לפי ערכם, אפשר שהוא בכלל אין הדעת טועה, וקשה ליתן כללים בזה. פתחי חושן חלק ה פרק יא הערה נח

⁴ אף אם ידוע שלא היה לו שום עסק אתו, אמרינן שמא אחר גזל ממנו וביקש ממנו להבליע לו, סמ"ע שם

⁵ סמ"ע שם בשם רבינו ירוחם, ובשם הגהמ"ר כתב שא"צ להחזיר, ועכ"פ נראה שלכו"ע אינו חייב להודיע לו שמצא יתרון כזה, ובמנחת פתים תמה למה לא יהא חייב לשאול אותו, ובפרט לפי הנירסא בריטב"א שגורס בגמרא אימור מתנה יחב ליה. אמנם בגמרא לפנינו ליתא אימור, ומשמע דודאי הוא, וצ"ע.

⁶ ומסתבר שה"ה בכל זה בהפקדה לחשבון הבנק שאם הוא בכדי שהדעת טועה חייב להחזיר וקשה לתת בזה שיעור שהרי בימינו מעות קטנה בהקשה יכולה לשנות את כל הסכום, אולם לכאורה מכיון שאדם עשוי למשמש בכיסו – חשבון הבנק שלו אם כן מודאי יידע על טעותו ואם לא אמר כלום כנראה מתנה היא או הבליע לו גזילה בחשבון.

⁷ שו"ע ונו"כ שנה א

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

ולפיכך אם מתבייש⁸ להחזיר לו בידיעתו (והחיוב הוא בדמים) יכול להבליע לו הדמים בחשבון במשא ומתן אחר, או שיתן לאחר⁹ שיבליע לו בחשבון, או ישליך המעות לכיסו שיש בו מעות. ומסתבר שיכול גם להפקידו בחשבון הבנק שלו¹⁰.

ג. מאן דיהיב זוזי לגינאה אקרי וקא אזלי עשרה קרי בני

זרתא ואמר ליה יהינא לך בני גרמידא איתנהו שרי

ליתנהו אסור

הנותן מעות על הפיץ ומשאירו ביד המוכר כדי שיגדל ויגמר, יש אופנים שמותר, ויש אופנים שאסור. כמו שיבואר להלן ובדרף עג.

מותר¹¹ להקדים מעות עבור פירות מסויימים¹², שעתה הם קטנים ויתנם לו המוכר לכשיגדלו¹³. י"א¹⁴ שכל ההיתר הוא דווקא אם נותן המוכר לקונה את

⁸ בשו"ע הרב שם איירי בגניבת מעות, ונראה דה"ה בגנב הפיץ באופן שנפטר בהחזרת דמים או שיכול להבליע החפיץ. ויש לעיין כשנתחייב בהשבה באופן שאם יודיע לבעלים יעליל עליו באופן שלא יוכל להפטר ממנו במה שחייב לו באמת, וגם אינו יכול להבליע לו בחשבון, ועי' פתחי חושן חלק ה פרק א הערה ד בדין הברחת מכס שאסור לגנוב כדי להמנע מתשלום מיותר, מיהו אפשר דדוקא התם לצד שהברחת מכס היא כגזול, דודאי שאסור לגנוב כדי להציל עצמו מהפסד, אבל להמנע מהשבה יש לדון עד כמה צריך להפסיד כדי לקיים מצות השבה, ומסברא נראה שאינו דומה לשאר מ"ע שאינו חייב לבזבז כי אם שלישי מנכסיו (ואפשר שמוטל עליו לתקן הלאו דגזילה, ובוה אין שיעור דשליש, וצ"ע), ועכ"פ נראה שמותר להערים, ואפשר שאף מותר לשקר כדי שלא יוציא ממנו יותר ממה שחייב, כדמוכח בההיא דהברחת מכס, עיין שם. שם פרק ד הערה כב

⁹ שו"ע הרב ה' גזילה סעיף ה, עפ"י דברי הגמרא כאן, והובא בסמ"ע סימן רלב סק"ז בשם הטור, ועי' פרק יא סעיף כז.

¹⁰ פתחי חושן חלק א פרק ג הערה מ נבי מלוה וה"ה הכא, ולא גרע מאחר שיבליע לו בחשבון והרי הוא מקום המשתמר.

¹¹ שו"ע ונו"כ יו"ד קעג ה

¹² עי' בחידושי מהרא"ל ס"ק י"ח שכ' דבטור לא נזכר תיבת אלו רק עשר דלועין והמחבר הוסיף תיבת אלו והוא תלוי בפלוגתא דלהרמב"ם צ"ל אלו ולהתוס' אצ"ל אלו דוקא ובסוף דבריו כ' וכן מ"ש ב"י בשם הגמ"ר שצ"ל אלו דוקא לא מצאתי בהגמ"ר כן וסיים בצ"ע

¹³ כיון שמחשיבים אותם כאילו הוו בידו כיון דממילא קא רבו, וגם כבר התחילו לגדול קצת שישנן בעולם וקנאן. ועיין ברית יהודה פרק כה הערה ב שדייק דמשמע שאין כאן חשש יוקרא וזולא אלא שנראה כרביית מחמת שנתן דמי קטנים ולבסוף מקבל גדולים.

¹⁴ ב"י בשם הגמ"ר עיין מ"ז ס"ק יג וש"ך ס"ק ב

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת בבא מציעא

אותן הפירות¹⁵, ואם לא גדלו או שנפסדו מפסיד הלוקח. ויש חולקין¹⁶ על זה וסוברים שמותר גם אם מקבל עליו המוכר אחריות. והלכה כדעה ראשונה.

**ד. מצאו חבירו ואמר לו מה שעזי חולבות מכור לך ...
מותר אבל אם אמר לו מה שעזי חולבות כך וכך מכור לך
... אסור**

המוכר לחבירו¹⁷ חלב שעזי חולבות או דבש שרודה מכוורתו או הצמר שגוזז מרחלותיו בסכום מסוים לפי מדה מסוימת והוא פחות ממחיר השוק אסור¹⁸. אך אם אמר לו שמוכר בסכום מסוים כל החלב שיחלוב, או כל הדבש שירדה, או כל הצמר שיגוזז הן רב הן מעט, מותר¹⁹.

**ה. שרי ליה לאיניש למימר ליה לחבריה הילך ארבעה זוזי
אחביתא דחמרא אי תקפה ברשותך אי יקרא אי זילא
ברשותי**

מותר²⁰ להקדים מעות על יין בשעת הבציר, על מנת שיתן לו יין טוב בניסן, ולא חשיב ריבית מה שהמוכר מקבל עליו בשביל הקדמת המעות האחריות שהוא יעמיד לו יין טוב, ואם יחמיץ יהא באחריותו, מכיון שכשהחמיץ בסוף

¹⁵ ובגידולי תרומה ח"ה אות ד הקשה למה לא יכול ליתן אחרים מדין מה לי הן מה לי דמיהן

¹⁶ מובא במאירי.

¹⁷ שו"ע ונו"כ שם ט

¹⁸ שהרי אינו בידו והוי כאין לו ועיין ברית יהודה שם הערה ד הביא מחלוקת ראשונים אם מוכר רק מעט חלב והוא הנמצא כבר בדדי הבהמה, ועיין בלבוש שכתב "גיזה וחלב הגדלים אח"כ אינו גדל מכח מה שהיה בבהמה בשעת המקת, דהא כי שקלת להאי כוליה לנמרי אתי אחרינא ואין זה תלוי בזה, הילכך מה שניתוסף לאו בידו חשבינן ליה, אבל אם אמר לו כל מה שעזי גוזזות וחולבות וכוורתו רודה הן רב הן מעט מכור לך בכך וכך, מותר, שהוא קרוב להפסד כמו לשכר".

¹⁹ עי' בחו"ד בביאורים ס"ק י"ג שכתב מהשמ"ק דאף דלא קנה מידו מותר כיון דדרך מו"מ הוא

²⁰ שו"ע ונו"כ שם יג

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

נודע למפרע שמקח טעות היה, וחייב זה להחזיר לו מעותיו או להעמיד לו יין טוב כמו שהתנה²¹. אולם לא יעמיד לו יין אחר אם התיקר.

ומטעם זה מותר להקדים גם כן מעות אפילו על חבית ידוע של יין, ולהתנות עם המוכר שאם יזול או יתיקר עד זמן מכירת היין²³ יהיה ברשות הלוקח ואם יחמיץ יהיה באחריות המוכר, לא שנא משכו הלוקח לרשותו לא שנא לא משכו²⁴, אלא הניחו ברשות המוכר, שמה שמקבל עליו המוכר אחריות החומץ אין זה משום הקדמת המעות אלא משום תנאו²⁵.

אבל אם לא קבל עליו הלוקח אחריות הזול הרי זה אסור אפילו משכן הלוקח לרשותו, שבשביל הקדמת המעות קבל עליו המוכר אחריות הזול, והלוקח עומד קרוב לשכר ורחוק להפסד.

דף סד:

ו. האי קרוב לשכר ורחוק להפסד ... כיון דמקבל עליה זולא קרוב לזה ולזה הוא

המקדים מעות על סחורה כשער קבוע של עכשיו או שיש לו כולה למוכר שהתבאר לעיל דף סב. סג: שאין בו משום חשש רבית. רשאי גם להתנות עמו²⁶, שאם כשיתננה לו יהיה השער בזול יותר מעכשיו יחזיר לו מעותיו אם לא ירצה ליתנה לו בזול כשער ההוא, לפי שעדיין היא ברשות המוכר

²¹ ומעמא משום דקים להו לרבנן שכל יין שבסופו טוב גם תחלתו היה יין, וכל שמחמיץ לבסוף גם מתחלת עשייתו היה חומץ והיתה קלקולו בתוכו, אלא שלא הורגש בעודו תירוש מחמת מתיקותו, וזה לא היה יכול לברור הטובים מן הרעים ועכשיו שנתגלה הוא בורר לו יינו שקנה, אם ימצאנו טוב מקחו קיים ואם ימצאנו רע אין זה מקחו שקנה, כי הוא לא נתן מעות רק איין לא אחומץ.

²² שהרי כיון שמקח טעות נמצא שהמעות הלואה ועתה מחזיר לו יותר ממה שקיבל. חו"ד שם יט

²³ עיין שו"ע הרב שכתב עד זמן שיש לחוש בו שמא תתיקר הסחורה.

²⁴ ש"ך כח

²⁵ וכיון שהחמיץ נתגלה למפרע שחבית זה היה חומץ מעיקרו אלא שלא הורגש עד עכשיו, ובמה שקבל עליו הלוקח אחריות הזול הרי קאי קרוב להפסד כמו לשכר. ועיין יד אברהם שמטעם זה אם החמיץ בשעת הזול נותן לו רק מה ששעה בשעת החימוץ ולא בזמן מתן מעות, ובערך ש"י מהדו"ב ד"ה והנה חלק וכתב שמחזיר לו דמיווכן משמע בחו"ד יט

²⁶ שו"ע הרב סעי' לד

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

לגמרי שיכול למוכרה לאחר וליקח מן השוק אחרת כזו וליתנה לו, לפיכך אין ללוקח לקבל שום אחריות עליו²⁷.

אבל אם אינו יכול לקנות לו מן השוק, וכגון שהלוקח מתנה עמו שיתן לו ממה שיש לו ברשותו כבר, מפני שהוא יין טוב, הרי הלוקח צריך לקבל עליו אחריות הזול, כלומר שאף אם יוזלו יהא חייב לקחת כשער של עכשיו, ואז אף ששאר אחריות הן על המוכר ואפילו אחריות אונסים המצויים כגון יין שיחמיץ הרי זה מותר²⁸, הואיל ואחריות הזול על הלוקח. והוא הדין אם שאר אחריות על הלוקח, אף על פי שאחריות הזול על המוכר וריוח היוקר הוא ללוקח.

אבל אם כל האחריות הן על המוכר אסור אפילו אם מושך הלוקח לרשותו מיד, והמוכר מקבל עליו האחריות עד זמן שיש לחוש בו שמא תתייקר סחורה זו מפני שהלוקח הוא קרוב לשכר ורחוק להפסד במקח זה, וכל מקח שהוא קרוב לשכר ורחוק להפסד מפני שהמוכר מקבל עליו כל אחריותו אסור מדברי סופרים²⁹, מפני שיצא מכלל מקח ונכנס בכלל הלואה³⁰. אולם אם יבטח הלוקח את הסחורה בצד ג' כגון חברת ביטוח מותר, אולם אין למוכר לשלם את דמי הביטוח³¹.

ז. המלזה את חבירו לא ידור בחצרו חנם ולא ישכור ממנו

בפחות מפני שהוא רבית

בחצר או בית³² העומדים להשכרה אם אמר הלזה למלזה הלויני, ודור בחצירי או ביתי חנם או במחיר מוזל, הרי זו רבית קצוצה ויוצאה בדיינים.

²⁷ ואינו צריך לקבל עליו אחריות ממנה עד שיתננה לו המוכר ואפילו אחריות הזול.

²⁸ ודעת התוס' שאינו מועיל אחריות אונסים השכיחים ובש"ך נראה ס"ק כה שחשש להחמיר כדעת התוס'.

²⁹ ואפילו אם יוסיף הלוקח למוכר סכום קצוב עבור קבלת האחריות. ברית יהודה פרק בד הערה עג

³⁰ כי כל זמן שכל אחריותו על המוכר הרי הוא עדיין של המוכר והמעות שקבל נעשו הלואה אצלו וכשהלוקח

משתכר במקחו מפני שנתייקר הרי הוא משתכר בשל המוכר בשביל שהלזהו

³¹ שלא אסרו אלא באחריות הבאה מחמתו. ואם משלם דמי הביטוח הרי אחריות הסחורה עליו ומהני ללוקח

בתשלומיו. ברית יהודה שם

³² ש"ע ונו"כ קסו א ב

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

שהרי המלוה מקבל גם את דמי ההלוואה וגם את שכר הדירה, ואפילו אם יש לו בתים אחרים ואינו זקוק לבית זה מכל מקום אסור³³.

ואם הלוהו בחינם ולאחר מכן דר המלוה בחצירו או ביתו של הלוה חינם הוא אבק רבית. ואם לא ידע המלוה שדר בחצירו, או שידע ושתק, או שאמר לו הלוה מעצמו דור בחצירי צריך המלוה לשלם מדין גזל, אך אם אמר לו הלוה דור בחינם אינו צריך לשלם מדין גזל, אלא בכדי לצאת ידי שמים שהרי זה אבק רבית.

בחצר שאינה עומדת להשכרה, אם אמר לו הלוויני ודור בחצירי, הרי זה אבק רבית³⁴. וי"א³⁵ שהרי זו רבית קצוצה. אולם אם אמר לו הלוויני ודור בחצירי בשכר מעותיך, לכו"ע הרי זה רבית קצוצה³⁶.

ואם דר בחצרו שלא מידיעתו או שהלוה אמר לו לדור חינם אחרי שלקח ההלוואה אינו אפי' אבק רבית ואין צריך המלוה לצאת ידי שמים, אולם לכתחילה אסור למלוה לדור בחצירו של הלוה, אפי' אם החצר אינה עומדת להשכרה, והמלוה אינו מועמד לשכור.

מי שאינו צריך ללות מעות³⁷, רק לטובת המלוה, כגון שאומר לו בנה לך חורבה זו, וכל מה שתוציא על זה עלי לשלם לך, וכל זמן שאיני משלם לך דור בה בחנם, מותר הואיל ואין כאן הלוואה, רק עשה לטובת המלוה. אך אם אמר לו המלוה שפץ את ביתי באופן זה אסור³⁸.

ח. הדר בחצר חבירו שלא מדעתו אינו צריך להעלות לו שכר

³³ ביאור הגר"א ה שגבי רבית מכל מקום הוא ממון גמור שמרויח רק ששלגבי גזל חשבינן גברא דלא עביד למיגר שאינו נהנה. ברית יהודה פרק יג הערה א

³⁴ כיון שאינו חסרו ממון אולם בגדו"ת ח"ג יט ס"ל שאינו אבק רבית אלא מיחזי כרבית ואינו חייב להחזיר אפילו לצאת ידי שמים. ובגברא דלא עביד למיגר לכו"ע אינו אלא מיחזי כרבית ברית יהודה שם הערה יא

³⁵ ש"ך שם ו לדעת הרמב"ם שכיון שהתנה עמו הרי זה כשוכרו מעתה, וסיים הש"ך דהוי ספיקא דדינא.

³⁶ עיין ברית יהודה שם באריכות שימות הראשונים בזה האם דוקא בגברא דעביד למיגר שאז נעשה ממון או בכל גווני.

³⁷ רמ"א שם ג

³⁸ י' בס' חקר הלכה מערכת אות ד' בדיני רבית ס"ק י"ז שהוכיח מדברי הסמ"ע בחו"מ סי' קס"ד ס"ק י"ד דבכוונה כ' הרמ"א בלשונו חורבה זו משום דעיקר ההיתר הוא משום שהבעה"ב בלא"ה לא דר בה אבל היכא שהבעה"ב בלא"ה היה משמש בבית זה רק שרוצה לבנותה ביתר שאת ומבקש מחבירו שיתן הוצאות וידור עד שיחזיר לו ההוצאות אסור עיין שם.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

כבר התבאר במסכת ב"ק דף כ: וכו'. שהדר בבית³⁹ חבירו שלא מדעתו
אם אין הבית עומד להשכיר⁴⁰, אף על פי שדרך זה הדר לשכור מקום לדור⁴¹,
וכגון שיש לו בתים אחרים לגור בהם אינו חייב לשלם לו שכר הבית⁴²,

וי"א⁴³ שאף לכתחילה יכול להכנס לדור שם וי"א⁴⁴ שאם גילה דעתו שאם
לא יניחנו לדור בהנמם היה מעדיף לשלם שכר, חייב לשלם לו שכרו⁴⁵.

³⁹ שו"ע ונו"כ שסג ז

⁴⁰ והיינו הצר דלא קיימא לאגרא, ובכנה"ג כתב בשם הרשב"א כגון אדם חשוב שאינו רגיל להכניס דיורין לביתו, ובשם תרוה"ד סימן שיו כתב דהיינו במקום שאין שוכרים מצויים כלל, ומדברי הרמ"א נראה דכל שלא היה עומד להשכיר מאיזו סיבה שהיא, ה"ז בכלל לא קיימא לאגרא, וכתב עוד הרמ"א שאפילו היה רגיל עד עתה להשכירו, אלא שידוע שעתה לא היה עומד להשכיר, חשיב לא קיימא לאגרא.

⁴¹ והיינו גברא דעביד למיגר, וכ"ש גברא דלא עביד למיגר, וגם בזה אין נ"מ מאיזו סיבה הוא אינו עומד לשכור, או משום שיש לו מקום אחר לדור, או שהיה דוחק עצמו ולא שכר בית עד עתה.

⁴² בשו"ע כתב הטעם משום שזה נהנה וזה לא חסר וכתב הגר"א דמ"ש בגמרא הטעם משום שאיה יוכת שער (והיינו שהדר עושה טובה לבעה"ב כמה שאינו עומד ריקן, משום שבית העומד ריקן מתקלקל), אינו אלא לרווחא דמילתא, וכמ"ש הרא"ש, אבל עיקר הטעם הוא משום דז"נ וזל"ח, ומדייק מדברי הגמרא בדרף צו דלא משמע כן, וע"כ העלה הגר"א כדברי הרשב"א שבמה שנהנה בעה"ב מפסיד כנגדו מה שהבית מתקלקל קצת מחמת דריסת רגל, ויוצא הנאתו בהפסדו, ונשאר ז"נ וזל"ח. ובתהלה לדוד כתב שלדעת הרמ"ה טעמא דוקא הוא, ולכן אם משתמש בדבר שאין הנאה לבעלים, חייב לשלם משום חסרון מקצת, והביא בשם הלח"מ שהקשה מהך דבית ועליה דמשמע שאינו מועיל מה שבעה"ב נהנה לפוטרו משחורריתא, ותירץ לחלק בין בית חדש לבית ישן, ולדעת הרשב"א דלעיל הקשה דא"כ כשהוציא בעה"ב מביתו הרי לא נהנה כלל, ועיי"ש מ"ש בשם שו"ת פמ"א ח"א סימן סב. וגם בשו"ת מהר"א ששון סימן קכט כתב דטעמים אלה דוקא הם, שסובר שגם לאחר שכבר דר בו אין לפוטרו מטעם ז"נ וזל"ח, דסו"ס רכושו הוא ולמה יהנה זה מרכוש חבירו בע"כ, ומשום הני טעמי הו"ל ז"נ וזה נהנה, ומ"מ נראה שאף לשיטתו יכול למנעו בתחלה מלדור, אף על פי שגם הוא נהנה, שיכול לומר איני רוצה בהנאתך. כתב הג"י בפ' כיצד הרגל בשם הרמ"ה דהא דאמרינן דא"צ להעלות לו שכר בחצר דלא קיימא לאגרא, לאו מטעם מחילה הוא שנאמר דזה דוקא בגדול דבר מחילה הוא, אלא אפילו ביתומים קטנים דלאו בני מחילה נינהו הדין כן, שדין ז"נ וזל"ח אינו תלוי במחילה, ואפילו בגברא קפדנא דידעינן ודאי דלא מחל א"צ להעלות לו שכר, והוכיח כן מהא דאפדנא דיתמי שלא חייבוהו אלא משום דקרמונאי הוי יהבי ליתמי דבר מועט, הלא"ה דיינינן ליה כחצר דלא קיימא לאגרא, עיין שם.

⁴³ אע"ג שגם בקרקע מסתבר שיש דין שואל שלא מדעת, וכמ"ש האחרונים בהך דתוקף סוכת חבירו בריש לולב הגזול (עי' כפ"ת והידושי הת"ס שם, ועי' לעיל פרקו סעיף יט ובפרק א הערה נד), ודירה בביתו הוא דבר שדרך להקפיד עליו, בשו"ת חת"ס חו"מ סימן עט פשיטא ליה דמותר לדור בחצר חבירו שלא מדעתו, ובבאור הגר"א נראה שבמקום שיש צד טובה לבעלים, כגון ביתא מייטבא יתיב או משום שאיה יוכת שער מותר לכתחלה, ומשמע דבלא"ה אסור, ובסימן שסט סעיף ב, משמע שמותר להכנס לחצר חבירו בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים, שלא אסרו אלא בנכס גזול.

⁴⁴ שו"ע ונו"כ שם ח

⁴⁵ וכתב בערוה"ש דדוקא בעביד למיגר מהני גלוי דעת, דמסתמא כונתו לשלם כמו שעושה תמיד, אבל בלא עביד למיגר לא מהני גלוי דעת אלא צריך להתנות בפירוש שישלם לו ומקור דברי השו"ע הוא מדברי התוס' ועיין פתחי חושן חלק ה פרק ז הערה לג

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

וכל זה לאחר שכבר דר, אבל לכתחלה⁴⁶ יכול למנעו מלדור בביתו⁴⁷, אפילו במקום שזה נהנה וזה לא חסר, וכשאמר לו לצאת ולא יצא צריך לשלם לו כל שכרו⁴⁸.

אולם יש אומרים⁴⁹ שאף כשדר בבית חבירו שאינו עומד להשכיר, אם הפסיד הבית, אפילו כל שהוא⁵⁰, כגון שהשחיר הכתלים, צריך לשלם כל מה שנהנה, אלא שיש אומרים⁵¹ שאף לדיעה זו, אם אין דרכו של זה לשכור, אינו משלם אלא מה שהפסיד.

⁴⁶ רמ"א שם ו

⁴⁷ שלא אמרו כופין על מידת סדום בזה נהנה וזה לא חסר אלא במקום שאף אם ירצה הבעלים ליהנות אינו יכול, כגון בהא דברח מעירו שהביא הרמ"א שם סעיף י, שבלא"ה יכול הישר להשאילו לעכו"ם, אבל כאן הרי אם ירצה הבעלים יכול להשכירו מעתה ולהרויח בו, ואף על פי שאינו רוצה להשכירו, מ"מ אין כופין אותו להניח לזה לדור בחנם.

⁴⁸ שו"ע שם (והיינו על מכאן ולהבא, אבל על העבר נראה דלא מהני מחאה לצאת), וכתב הסמ"ע דאפילו בחצר דלא קיימא לאגרא ונברא דלא עביד למיגר חייב לשלם לו, וגם זה משום שבכה"ג אין כופין על מידת סדום, וכמ"ש הרמ"א, ומשמע שהחייב הוא מדינא ולא מדינא דגרמי. ובשו"ת אבנ"ז יו"ד ח"א סימן קפד כתב שלדעת הסוברים שבחסרון כל שהוא אינו חייב בלא עביד למיגר, כמ"ש להלן סעיף יב, ה"נ פטור בלא עביד מיגר, אפילו כשאמר לו לצאת, עיין שם. ועי' להלן. כתב בערך ש"י שאם אמר לו לצאת ואם לא יצא ישלם כך וכך, וזה שחק בו ואמר שלא ישלם, א"צ לשלם כפי שאמר לו אלא כפי שוויו, כיון שלא נתרצה ה"ז כדר בגזילה, וכן הדין בלוקח חפץ מחבירו ואמר לו אם לא תחזיר החפץ תשלם כו"כ, וזה שחק בו, אינו משלם אלא שוויו אם אינו בעין להחזירו, וכעין זה כתב בפעמו"ז.

⁴⁹ הוא דעת הרא"ש והמ"מ בשם כמה מפרשים, וכמ"ש בגמרא בהך דשחרוריתא דאשייתא ומהך דאם עמד ניקף וגדר שמגלגלין עליו את הכל, והנ"י בשם הרמ"ה פסק גם בזה שאינו משלם אלא מה שחסרו, וכתב עוד שאם נהנה בעה"ב במה שזה דר בו, אף חסרון זה אינו משלם לו. ובקצה"ח סק"ד נראה שמפרש בדעת הרמ"ה שלעולם אינו משלם חסרון דשחרוריתא, שהשחרות אינו נזק, שיכול ללבנו וישוב לקדמותו, ואף על פי שצריך הוצאות, ה"ז דומה לזורק מטבע לים שאינו אלא גרמא ולכן רק כשנהנה משלם משום שנהנה, אבל כשלא נהנה אינו משלם כלום, וכבר השיגו האחרונים על דבריו, דשאני הכא שיש חסרון בגוף הבית.

⁵⁰ מדברי התוס' בכתובות משמע שאפילו בהפסד פחות מש"פ מגלגלין, ועי' במהרש"א שם שתמה על כך, אבל במנח"פ כתב שמדברי התוס' בב"ק דף כ משמע דפחות מש"פ לא מיקרי חסרון, ועי' שער המלך פ"ג מה' גזילה.

⁵¹ רמ"א שם, כיון שעיקר החיוב הוא משום שנהנה, א"כ בדלא עביד למיגר הרי לא נהנה, וסיים הרמ"א שיש חולקים, ואף בלא נהנה חייב, והוא מדברי הרי"ו שהביא ב' דיעות בזה, ועי' ביאור הגר"א. ובדברי משפט כתב שאם לא נהנה לכו"ע פטור מן השכר, והי"א שבר"י סברי שפטור אפילו ממה שחסרו, וכמ"ש הרשב"א, משום שאינו אלא גרמא, ודעת המחייבים ברי"ז היינו במה שחסרו..

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

הדר בבית חבירו שלא מדעתו⁵² והיה הבית עומד להשכיר⁵³, דעת רוב הפוסקים⁵⁴ שאע"פ שאין דרך זה לשכור⁵⁵ חייב לשלם השכר⁵⁶, אף על פי שראה הבעלים שהוא דר ושתק ולא מיחה⁵⁷, וי"א⁵⁸ שאם אין הבעלים בעיר, ולא היה מי שיטפל בהשכרתו⁵⁹, ה"ז כאינו עומד להשכיר⁶⁰.

⁵² שו"ע ונו"כ שסג ו

⁵³ היינו חצר דקיימא לאגרא, וכתב הרמ"א שסתם בתים בזמננו השיבי כקיימא לאגרא, אף על פי שזה עדיין לא השכירו מעולם, וכתב בערוה"ש שה"ה בבית שעד עתה לא היה רגיל להשכירו ועתה מקרוב התחיל להשכירו מיקרי עומד להשכיר, ולכאורה פשימא היא, ועפ"י דברי הרמ"א נראה שמיד כשהודיע (ואפשר אף במחשבה), שרוצה להשכיר מיקרי קיימא לאגרא, ובד"מ כתב בשם הנ"י שאפילו אינו משכיר בהדיא אלא שדרך הדרים בו להשתוות עמו אח"כ מיקרי קיימא לאגרא, וע"י להלן. כתב בכסף הקדשים סימן שיב סעיף יד שהשוכר בית לחודש ובאותו חודש קיימא לאגרא, ולאחר מכן אינו עומד להשכיר, וזה המשיך לדור בו בסתם, צריך לשלם עבור כל הזמן שדר בו, כיון שירד אדעתא דשכירות היה לו להודיעו.

⁵⁴ כן הוא דעת הרי"ף והרמב"ם והרא"ש, לאפוקי מדעת התוס' דס"ל דכיון שלא נהנה פטור אף על פי שגרם הפסד לחבירו, אלא שהרי"ף כתב הטעם דחסריה ממונא, והרא"ש כתב שמפני חסרונו לבד אין להיבנו, שאינו אלא גרמא, אלא עיקר הטעם שחייב מפני שאכל חסרונו של זה, ואף על פי שלא נהנה, שהיה מוצא דירה אחרת בחנם, מ"מ השתא מיהא קאכיל מה שחבירו נפסד, ועפ"י דברי הרא"ש בתשובה (כלל צה סימן א, הובא בטור סימן שעא) נראה להוסיף שדמי השכירות של בית כשעומד להשכיר דמי לפירות שדה, וכשם שהאוכל פירות חבירו חייב לשלם, ה"נ הדר בבית חבירו ה"ז כאילו גזולו דמי השכירות, וכתב בנ"י בשם הרא"ש שאינו יכול לומר לו אילו השכרת הייתי יוצא, דא"ל בעל החצר כל זמן שראו אותך דר בביתו היו אומרים שהוא מושכר ולא באו לשוכרו.

⁵⁵ היינו גברא דלא עביד למיגר, ופירש"י שמצויין לו בתים להשאיל לו בחנם, או שיש לו בית אחר לדור בו. ⁵⁶ נראה לכאורה שמשלם כפי דמי השכירות בשוק, או כפחות שבשכירות, כדין שכר בית ולא פסקו על דמי השכירות, ונראה דכיון שחייב תשלומי השכר אינו אלא משום שנהנה מחסרונו של חבירו צריך לשלם לו כפי חסרונו, ולפי"ז גם לגבי התקופה יש לשום כדרך השוכרים, וכיון שאין דרך להשכיר ליום אחד אי אפשר לשום שכירות של יום אחד, אלא כפי דרך סתם שכירות שהוא ל' יום, וצ"ע. פתחי הושן חלק ה פרק ז הערה לח

⁵⁷ בשו"ת מהרי"ל דיסקין פסקים אות רכט מסתפק בדר בבית שוכר שלא מדעתו ובא לשלם שכר, למי משלם, למשכיר או לשוכר, וכתב דמה שנפחת השוכר בשימושו מחמת ריבוי הדירין ישלם לשוכר, והשאר למשכיר, וצ"ע.

⁵⁸ רמ"א שם י

⁵⁹ וע"י שו"ת קנין תורה ח"ג סימן פז שדן במשכיר חדר לחבירו והשוכר יצא לכמה ימים, אם יכול המשכיר להשתמש בחדר המושכר ובחפציו, ודן שם לענין תשלום שכר ולענין אם יכול למנעו לכתחלה, ובג"ד כתב שמסתמא כיון שהשאייר החדר פתוח, מסתמא אינו מקפיד אם המשכיר ישתמש בו בכליו של משכיר, עיין שם, וצ"ע.

⁶⁰ והוא מדברי הג"מ וכ"כ בהג"א פ' כיצד הרגל בשם ראבי"ה, ובביאור הגר"א ציין למ"ש הנ"י בשם הרמ"ה, והביאו הרמ"א בסעיף ו, דבתר השתא אזלינן והשתא לא קיימא לאגרא, ובהג"א שם סיים שיש משיבים על זה ולא ביאר טעמם, ובש"ג כתב שמדברי הרמ"ה נראה שחולק על הראבי"ה, וע"י מחנ"א ה' גזילה סימן י. וכתב בכנה"ג בשם הר"ש יונה שאפילו לדעת ראבי"ה דוקא כשלא היה בעיר, אבל אם היה בעיר ולא ראה שאחד דר בביתו, או שהיה קטן, חייב להעלות לו שכר, וכן אם אין הבעלים משכירים מדעתם אלא שבאים אנשים ודרים בביתו ואח"כ מעלים שכר, אם בא אדם ודר בו חייב להעלות שכר, וכן אם בורח מחמת ממון

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

ט. הלוהו ודר בחצירו צריך להעלות לו שכר

המלוה לחבירו ועבר ודר בחצירו שלא מדעתו אם הוא באופן שמדיני ממונות צריך לשלם לו שכר⁶¹, אפילו אחרי שפרע לו כל החוב⁶², גם כאן צריך לשלם לו שכר ואם דר בה מדעתו בחצר העומדת להשכיר דינה כאבן רבית וחייב לשלם, לצאת ידי שמים, ואם תבעו קודם ששילם לו הקרן יכול לנכות שכר הדירה מן הקרן⁶³. ובחצר שאינה עומדת להשכיר י"א שאיסורו קל מאבן רבית ואינו חייב.

י. התוקף עבדו של חבירו ועשה בו מלאכה פטור

כבר התבאר במסכת ב"ק דף צז. שהתוקף עבדו⁶⁴ של חבירו ועשה בו מלאכה ולא בטלו ממלאכה אחרת שאמור לעשות לאדונו פטור, שנוח לו לאדם שלא ילמד עבדו דרכי הבטלה.

ואם בטלו ממלאכה אחרת שהיה לו לעשות לרבו באותו פעם משלם לו כפועל, ואף על גב שגבי בהמה פטור, כאן חייב, דעבדי כמקרקעי דמי ואינה נגזלת⁶⁵, וליכא למימר גביה משלם כשעת הגזילה, וכל מה שקנה העבד בכל מקום שהוא קנה רבו⁶⁶.

בדרך שאינה רהוקה והשיירות מצויות בכל יום, חייב להעלות שכר, ובשם מהר"י בן עזרא כתב דדוקא בכורח מחמת נפשות אבל לא בכורח מחמת ממון, עיין שם.

⁶¹ כגון שבעל החצר אמר לו לצאת או שהשחיר כתליו כנוצר

⁶² ש"ך יו"ד קסו שם ה שאינו משום רבית שהרי אבן רבית אינו יוצא בדיינים אלא מדין גזילה וכמו שהתבאר.

⁶³ ברית יהודה פרק יג הערה כג

⁶⁴ שו"ע ונו"כ שסג ד

⁶⁵ מוכח מסעיף זה וסעיף שאח"כ דמטלטלין דנגזלין אם גזלן ועשה בהן מלאכה ולא פחתן אפי' קיימא לאגרא פטור כיון דגזלן ברשות הגזלן הוי ובדידיה דנפשיה קעביד מלאכה ודוק וכן משמע לקמן סי' שע"א ס"ב. ש"ך שם ה

⁶⁶ לבוש שם.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

